

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Baptistae Mantuani Carmelit[a]e de patientia aurei libri
tres**

Baptista <Mantuanus>

Dauentrie, 1515

De morbis humani corporis ca.xxx

urn:nbn:de:hbz:466:1-30534

Libet Secundus.

meratis intelligas, penę impossibile esse hoĩem viuere sine morbo. Nā corpis et animi valitudines, id cōmune hñt, q̄ sanitas in vtroq̄ vno mō attingit, virt⁹ em̄ animi, et sanitas corpis in quadā temperie, hęc humor, illa passionū est sita. Temperies autē mediū quoddaz ē ac mediū vno modo attingitur, sicut linea recta vno modo fit flexa plurib⁹, et signuz a Sagittario vno mō tangit, plurib⁹ autē mō nō tāgitur. Propterea vt scdo Ethicorū meminit Aristo. Pythagorici dixerūt maluz ad infiniti, bonū ad finiti naturā attinere. Una ergo temperie corp⁹ beneualet male autē prope infinitis, qđ ex ipis vocabulis cōstat, sanitas em̄ vno vocabulo exp̄mitur, at morbi ppe infinita sortiūtur, adeoq̄ q̄tidie morborū numer⁹ inualefcit, vt medici et qđez doctissimi et p̄tissimi, ī eis discernēdis ābigui, falsa plerūq̄ p̄ veris accipiāt, sed de āt̄quis pauca e multis in mediū afferamus.

De morbis humani corporis Ca. xxx.

DSoras vocāt morbū, qui cutez exasp̄at instar scabiei, scabies ip̄a importun⁹ et vulgaris morb⁹ est. Proriginē appellāt furez minutuz, q̄ e corpore p̄dit, Greci catarrhuz dicūt, qđ pituitaz nominam⁹, quę si grossior enarib⁹ fluit, muc⁹ dicit, cū obturat̄ natus Greci corizam, nostri grauedinē vocant, Polypus nariuz morbus, cū caro corrupta plures habz radices, Polyp⁹ em̄ gr̄ce d̄r, latine multipes. Un̄ pisces marinus, q̄ plurib⁹ brachijs seu pedib⁹ nitit̄ et omniū pene rez, q̄bus adheret colorē in se trahit. Polypū dicunt. Vulgares polpuz appellāt, polypofus nō d̄r, qui eo morbo laborat, nascūtur aliqñ natura (ob materię inopiā) deficiēte aliq̄ sine narib⁹ cuz solis foraminib⁹, hi Simonēs, vel ossimi dicunt, epiphorā vocant genaz, et aliquādo aliaz corporis partiu3 tumores, illuc cōfluentibus noxijs humoribus infestuz. Quibus oculi depranati sunt Strabones dicimus. Cocles qui altero caret, et vno oculis dicitur, qualis fuit Horati⁹, qui Romā defendit ab Ethruscis, fuit hoc etiam pluriuz ducuz et quidez illustriuz insigne. Nam Phillippus Alexandri magni pater Dānibal cartthaginēsis qui tot clades int̄

Liber Secundus

lit Romanis, et ipse de quo diximus Cocles, Sertorius etiam Romanus, et nostrorum tempore Federicus Urbinatus dux vir et literis et armis inclutus, vno omnes isti oculo caruerunt, hoc ad tui solatium dixerim, ne putes magnis imperatoribus pretermisissis in te solum morbos deservire. Sunt nonnulli qui ad lucernam non videant, hi luciosi sunt qui noctuarum et vespertilionum more videant, quam vesperti meridie minus et hi luciones appellatur. Luscus est qui hebetes habet oculos, qui etiam defocus nuncupatur. Sed hec potius vitia oculorum quam morbi sunt. Lippitudo est humor in angulis seu finibus oculorum collectus saniei similis, qui vero sicut quondam Horatius hoc patitur. Lippus dicitur, Lior et plumbeus color in oculis glaucoma appellatur. Pterygium est membrana crassa nervosaque in oculi superficie. Albugo vero est in oculo subtercutaneus morbus instar nubecule fit in oculis cecitas, que tanto lamentabilior est, quanto visus est prestantior. Oculus enim (ut in metaphysica inquit Aristoteles) ad rerum scientiam plurimum confert, nam longe plures quam caeteri sensus rerum differentias nobis ostendit. Democritus tamen ut altius contemplaret, sibi oculos eruit, et sciendi desiderio maluit Tiresia esse quam Strabo, sic enim teste Varone nuncupatur est quidam, qui centum triginta quinque milia passuum pvidebat, et ex Lilybeo Siciliae promontorio naves navium exiret ex Carthaginis portu classe deprehendebat. Oculi certe sicut plurimum sunt corpori et scientie, ita plurimum nocent conscientie. Propterea dicitur in Psalmo. Averte oculos tuos ne videant vanitatem, et propheta dicit, morte intrare per fenestras. id est per sensus ascendere. Lamech septimus ab Adamo, primus inter coecos (qui per coecitatem commisit homicidium, nam Chaim occidit, monet a peccatis naturae integritatem non esse accusandam. Ecce tu quoque cum recens erat mundus ante diluivum iam genus humanum morbo inuasit. Lamech enim diu vivendo caliginem oculorum incurerat. Surditas quoque non parvo est hominibus incommodo. Auditus enim (teste Aristotele) disciplina est sensus, et qui eo carent

Liber Secundus.

disciplinā non capiunt, q̄ ho audiunt, et si cœci sunt, plurima r̄ discere et docere apte p̄nt. Didim^o coecus vir literatissimus, et si sacre scripture sacramēta doctissim^o, tpe Antonij abbat̄is floruit in Aegypt̄o. Beda q̄q; in om̄i disciplina, et in sacra lege ap̄p̄me eruditus coec^o fuit. Opisthoton^o, morb^o est caput in scapulas inflectēs. Emprosthoton^o mentū pectori applicat. Spasm^o neruoz contractio, q̄ nōnunq; mortē inducit. Tetan^o est colli rigor, ita vt flecti nō possit q̄ id morbi patit̄ obstipus d̄r Chiragra notū et tibi nimiu; familiare malum, manuū est dolor. Paronychiuz gr̄eci, nri rediuuū vocāt morbū, q̄ cutez circa vngues scindit. Cōdylomata dicunt̄ p̄ corāpus tubercula. Pleuresi morbo acutissio gr̄eci a latēnā πλεωρα est lat^o nostri a costa nomē indiderūt. Lormē r̄ ōmen duo vētris dolores perq; similes, differētes t̄n apud medicos. Gibb^o vitiuz tergi vt plurimū aliaz quoq; partiū aliq̄n, inde qui deformitates hanc patitur. gibberosus d̄r. Enterocelē sunt, cum discisso inferi^o interiore vētris libro intestina descēdunt. Laceragades ficos, seu mariscas atq; hēmorrhoides. q̄ morbi in secretissima sedis pte enascuntur in grauem hominū molestiā, et quasi i cōtemptū ac contumeliā. Rha gades fissurē sunt fici mariscęq; idē est, vlcera sunt, in quib^o granula ficoz seminibus p̄similia cernūtur, hēmorrhoides fluxus est sanguinis. Uerruca corp^o exasperat, porzq; vulgo appellatur, cui similis est Neuus, sed naturalis ē, r̄ non sanat, in eoq; nōnunq; pili succrescunt, Sciatici dicūtur q̄bus icoxēdice seu in coxe vertebra, que scia d̄r, dolor inest, et propterea claudicāt. Uarr^o is appellat̄ cui introzuz. Ualgus cui extrozuz pedes rezoquētur, Podagra peduz est, sicut chiragra manuū dolor, nobiliuz virozū morbus vt plurimum, de qua Quidius in libro de ponto

Soluere nodosaz nescit medicina podagraz

Nec formidatis auxiliatur aquis

Demursa, morbus ē inter pedū digitos gemitū inducens, que morbus dicit Plini^o, ita in Italia restinctuz vt eius quoq; nomē nesci

Liber Secundus

retur. Atte dicuntur hi, q̄ debiles pedib⁹ plantas insistentes, nō ambulant, sed terraz prolatis non tñ eleuatis plācis verrūt. Claud⁹ q̄ passus nō aperiat, sed claudat. Loxipes quasi loro seu cōpede impeditus icedit: Carbūculus, pestiferz vlcus graue, dirazq; mortalibus luez cōminat. Anthrax, grēce vocat̄ Furūcul⁹, q̄ q̄ in extremis semper ptibus, quasi fur noceat appellat⁹ est Clau⁹ furunculo similis, call⁹ est durissim⁹, quasi ferreus clau⁹, pedib⁹, aut alteri corpis mēbro infixus, cruciat, Panus, tumor in inguinib⁹, et alibi nōnunq; pannicula etiā appellatur, Parotis, vlc⁹ scōm aures. caput infestās Elephātiāsis morbz cutez humanā, cuti elephātis cū magna deformitate, similes reddēs. Lychena grēce, mētagra latine ideo dicitur q̄ a mēto incipiēs totū corp⁹ fursure inficit. Impetigo scabies que quā cum impetu serpat, et quasi volet volatica vulgo nuncupari solet. Lētigo macula est lenti persimilis Alopetia est capitis depilatio sic appellata q̄ vulpi similes faciat, nā qd̄ αλωπιη grēce dicitur vulpes latine nominatur. Aqua intere⁹ grēce hydrops dicitur. morbi non min⁹ molesti q̄ deformis, et vt plurimuz incurabilis est nomē. Ictericus, arquatus, et morbz regi⁹, tria sunt nomina morbi vni⁹ ΙΚΤΕΡΟΣ. grēce galgul⁹, vt Plī, vel vt alij galbula est que auis ē crocea et qm̄ morbz hic similes colores inducit ab aue zab ar quu coelesti nomen accepit, regius vero morbus appellat̄ qm̄ delit̄ ijs et regia dicta seu regali victu curari dicitur. Paralysis neruozū est dissolutio tres morē inducēs et man⁹ precipue reddēs inuitiles tanto pteruioz morbus, quāto et latere min⁹ p̄t, et membri magis necessarij vsuz excludit, vidēs em̄ natura creasse se hominē nuduz imbecilluz ac inopem manus excogitauit, vt hoc vno instrumēto munimentoz, que pecudibus dederat defectuz suppleret, eiq; sarciret. Lepra quā Horatius malā scabies vocat, morbus ē infelicissim⁹, propter quē voluit quidā Moyses suille carnis vsuz Iudēis interdixisse, q̄ suā gentē in hūc morbz natura pnam, et talē cibuz morbo huic cognatissimū mouerat. Sūt q̄ leprā elephantiā dicāt. Naz Platina in vita De⁹

Liber Secundus

cedit summi pontificis dicit, Leprosus ab elephanti morbo per hunc pontificem
per osculo sanatus, sed tales notos solue non puto potius esse negotium. Fa-
natici sunt quibus phantasmatum quedam, et variae imaginum illusiones apparet
propterea fanaticus error hic morbus vocatur, quo antiqui scriptores Hercu-
les et Oristes laborasse commemorant, Phagedine dicuntur ulcera cor-
rodentia. Varii qui et varioli vulgo cognominantur, pustule sunt cum
febre nascentes morbus ut plurimum puerilis. Cancer terrificus et insa-
nabilis morbus, alias ac plures agit radices. de quo Quintus
Utriusque malum late solet immedicabile Cancer

Serpere, et illesas vitiatas addere partes

Huius specie dicitur Cancrenas, que et Carcinoma, vomicaque dicitur de
hoc morbo Plinius libro septimo naturalis historiae memorabile
recitavit exemplum, dicit namque Phalereum vel (ut quidam volunt)
Phereus, cum in vomice morbo derelictus esset a medicis, et propter
ea vitas perclusus mortis in acie quereretur, vulnerato pectore medi-
cinam inuenisse, et ab hoste curatum esse, fecit itaque scire, quod artis
industria non foecerat: Sacer ignis pustule sunt corporis adurentes. Fe-
bris genera plurima sunt, Sunt namque quotidianae, continue tertianae,
et hemitrite que volunt quidam esse tertianae, que ex duorum dierum
spatio duodecim horas tantum relinquunt sanitatis. Verum id medico-
rum subtiliori iudicio relinquitur. Satis est nobis morborum nomina per-
currere, ut quot insidiis premamur intelligas. Sunt quartanae du-
plices simplicesque, febres autem dicuntur noxium ac putrefactum humorum
clausis corporis poris exire non valentem. Apoplexia latine dicitur attoni-
tio subito sensum omnem motumque recidit, nullis morbi precedentibus
signis. Ideoque interpretatur subita percussio. Huic quoque persimilis
est sed non adeo nocens epilepsia, latine comitialis, vulgo ca-
ducus morbus appellatur, uterque morbus ex oppletionem ventriculorum
cerebri fit, cum vapores a stomacho mittuntur ad caput, que vias quibus
vitalis spiritus derivatur in membra claudunt et impediunt. Spasticus
est qui pauore ac si demones occurrentes videat absteritus, non potest

Liber Secundus

loco consistere. Sūt etiam lunatici (quorū vnum Christus sanasse dicit) hī certis lunę temporibus seu id dēmon seu noxius humor vaporve efficiat, magis verātur. Tres hī morbi. s. comitialis, lunaticus, et spaticus affinitates quādam habēt, et eos nobis nascētibus in generari volūt mathematici, cuz luna fuerit male collocata, qđ an verū sit, ille nouit, qui ipam lunaz creauit et coelos, Lethargus est (vt medici volunt) in parte capitis posteriore, vbi memorię domicilius est. Apoplexia seu (vt latine loq̄r) recollectio quedā grossior memoriā ebectās, et est grauedo capitis obliuiosa ΛΗΘΗ nanq; obliuio ē. Lingue quattuor ad loquendū sunt impedimēta, quattuor nominibus appellata Balbus, cui lingua quasi grossior sit impedit. Blesus, qđ dū loq̄tur, literā aliquā omittit, sicut de Demosthene dicit, qui dū iunior eēt, primas artis quā discēbat. s. Rhetoricę literam R videlicet pferre nō poterat. Traulus est cui in vno quocūq; verbo lingua multū luctat. Opicus, qđ vba inculcat et supplātat. Uiriligo, est quādam cutis maculatio deformis. Disciacus ē qui nimium oscitat. Discedo oris foetor. Ranco cedo vocis impedimētus. Coelostoma est cū recisa vna, qđ vulgo vuuula dicitur vox quasi in recessu oris audit. Tonsille sunt in faucibus, et in vltimo palato glandule nōnunq; acri dolore homines afficientes. Angina grauissimus acutissimusq; morbus in morte nisi repēte occurrat, inducit. Synanche et palsyanche gręce dicitur, ea fauces cōprimens, et cibi et vocis iter occludit. Synatia vero nō est (vt quidam putāt) morbus angine, sed magis locus vbi valles due cōueniunt. Quibus guttur inflatur gutturosi strumosiq; vocātur. Nōnunq; amisso loquendi vsu muti reddimur, quo seu vicio, seu morbo nescio, an alius magis contra naturam hominibus accidat, vox nanq; ad exprimens animi cōceptus, vt Aristoteles in libro Perihermenē testatur adorandus, ac loquendus, pro singulari dono a natura cōcessa ē, sine cuius vsu, cuz neq; domestica, neq; ciuilia negotia ptractētur, consistere nō posset humana societas, ppter ea Jacobus apulus inquit. Lingua modicum membrum est, sed magna exaltat. In parte pulmonis et

Liber Secundus

bes pthiſis, in toto pulmone pulmonaria vocat̃. Aſthmatic⁹ eſt q̃
difficile reſpirat. Cardiac⁹ vero qui cordis vicio premiſ, cui⁹ multe ſunt
ſpecies, vt tremor et cōſtrictio, q̃ ipſaz vite regiã obſidētes vicinū ho
mini minat̃ interitū Phrenesis ex cordis vicio naſci putat̃ a quibus
dã, ea ſi cōtinua eſt, inſania fit, et tales mētis inopes, aut mēte capti
nominātur. Epatarius ē. cui malū eſt epar. Zenofus cui ſplen eſt
moleſt⁹, et latine ſplenetic⁹ vocatur. Nephretici ſunt, q̃ renuz dolo
ribus angūtur. Cruditās ſtomachi, vnde pleraq; morboz gñā deri
uātur, eſt enz ſtomachus facile ledit̃, et difficile cōcoquit. Celiaci ſeu
ciliaci, ſunt q̃ ſtomachi vicio, vētris pſuuiō diſſoluuntur ΚΟΙΛΙΑ
enz vēter d̃r. ſit colicus dolor in vētre ſub cingulo, quo plerofq; vi
dimus acriter cruciari. Iliac⁹ dolor, qui ab aliq̃bus cordapsus d̃r.
quātē ſit violētē, et atrocitatis, ab Andrea Bēriuolo, antiquē nobi
litatis ac magnificētē viro, ciue, ac patricio optimo, et in ſexdecim
ratu collega tuo potes intelligere. Calculi et ſtrāguriē morbos, cuz
vrina guttatiz vix emittitur, pernicioſiſſimos audio, q̃ me et auo, et
patre priuauerūt. Capitis dolores, et cū totuz et cuz pars, q̃ eſt hemi
cranea cuz. ſ. media cranei. i. caluariē pars dolet, cū cruditate ſtoma
chi, cū inflāmatione epatis, vſq; ad febrē, quā, q̃ ſic cōſueſcat, vt nō
diſcedat, neq; ſentiat, dicunt ethicā. Diu ppeſſus ſuz, dētuz quoq;
dolorē, et lōguz ex acerbiffimuz pene vſq; ad rabiem pertuli. Nam
cum Paulo apoſtolo, libēter gloriabor in infirmitatibus meis, vt is
habitet in me ſtus Chriſti Eſt aliū ſordidior morbo⁹ Phthiriſim
gręci, nri pedicularē nūcupant cū. ſ. in toto corpore pediculi ſcaturi
ūt, q̃ morbo Sylla ille maxim⁹ Ro. dictator q̃ Mariū q̃ Jugurthā
Mithridatez, qui Romā ipſam domuit eſt Putcolis cōſumpt⁹,
ſingulare ſpectaculuz erat cernere tm̃ viruz, tot victorijs clarū im
peratores (mō dictaturę maieltate depoſita) inter pediculoruz acies
morientē, vti ſolet enecat⁹ ſerpēs inter fornicarē plebez numeroſā
ſpectari a pueris. Sūt alię q̃ plurimę egritudines et vite noſtrę mi
ſerie, quib⁹ velimus, nolim⁹, oēs ſubiicimus. Qd̃ cernens Plinius

Liber Secundus

in reuoluatu. hystorie libro, recitatis multis morboꝝ gñibus sic inq̃t
q̃d hoc esse dicim⁹, aut quas Deoꝝ iras: Pax enī erāt hoī cetera
morboꝝ genera cū supra tercentū eēnt nisi etiā noua timerētur

¶ De quibusdam alijs humani gñis infortunijs

Accidūt etiā vulnera, seu sponte illata, seu casu **¶** Ca. xxxi.
oblata, accidit corpoꝝ, seu natura seu aliter iuducta debilitas,
deformitas, mōstrositas, animi quoq; rusticitas, ignorātia, stolidi-
tas, in famiē etiā q̃s per licētiā obloquēte vulgo vitare nō possum⁹
Accedūt variē hoīm q̃bus cū viuim⁹ nature, praua ingenia, falsa iu-
dicia, zelus, inuidia, suboriūtur suspitiōes, principū indignationes
cliētū in gratitudines, amicoꝝ calamitates, ānonē caritates. Se-
pe etiā sur gūt bella extena, ciuilia, domestica, filioꝝ rebellioēs et eoz
quos fideles arbitramur insidiē, imposturē, dilatioēs, pditiōes, frau-
des, simultates, odia, temeritatē, sinistra euētus, casus insperati, in-
prouisē pestilētiē clades, timores āxietates, mors semp impēdens, et
in omī nostra actione ac negotio fortūa p̃dominās, et deniq; nemo ē
qui nō habeat de p̃terito quod doleat, de futuro qd timeat. Quid
ista cōsiderās nō cupiat cū Paulo dissolui, et eē cū Christo: Prop-
terea dicebat. Miser ego hō quis me sepabit de corpore mortis hu-
ius: Sūt alijs quidā seu morbi seu pdigia que me vitā hanc formis
dare cōpellūt. Reperti sunt quib⁹ cū dormirēt, in stomachū serpē-
tes introierūt. Quin et in nostris aluis serpētes enascūtur, quod q̃
fabulosus putat, legat Pherecydes philosophus, et poetā clarissimū
Pythagorē p̃ceptorē copia serpētū e vētre erumpēte quondā et
mortuus. Taceo ruinas tectoꝝ. Uidisti enī quot hoīes, ante duos
ānos hic Bononiē vna turris opp̃serit. Taceo incēdia, fluminum
inūdatiōes, fulminū ictus terremotuū voragines, terrē hiat⁹ chas-
mata et fissuras, quib⁹ nōnunq; integre ciuitates absorbētur. Taceo
bestiaz impet⁹, imbecillitatē nostrā sileo, q̃ tāta est vt vnius den-
tis etiā minimi morsu moriamur. Mulier p̃gnās vna oscitatiōe
sternutatiōe, vno lucernē extinctu solet abortire. Anacreō (vt Plī

A j